امکان سنجی جاذبه های توریستی- اگرواکوتوریستی در توسعه روستایی با تأکید بر باغات گیلاس و استفاده از مدل SWOT مورد: دهستان لواسانات کوچک

دریافت مقاله:۹۰/۱۰/۲۹ پذیرش مقاله: ۹۰/۱۲/۲۲
صفحات:۲۳-۷

شهریار خالدی: استادیارگروه جغرافیای طبیعی دانشگاه شهید بهشتی تهران[1]
Email: shahriar_khaledi۶@yahoo.com
رحمت الله منشی زاده؛ استادیار گروه جغرافیای انسانی دانشگاه شهید بهشتی تهران
Email:r_monshizadeh@yahoo.com
جهانبخش ریکا؛ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی شهید بهشتی تهران
Email:j.rika۶۲@gmail.com
شاهین خالدی، دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد واحد نور
Email: shahin_khaledi@yahoo.com
شبنم خالدی؛ دانشجوی کارشناسی ارشد زیست شناسی فیزیولوژی گیاهی دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران
Email:shabnam_khaledi۶@yahoo.com

چکیده

منطقه شمیرانات و لواسانات کوچک از ابتدای نهضت توریسم و طبیعت گردی ایران با وجود منابع اکولوژیکی، رودخانه های پر آب، جنگل و کوهستان، آب و هوای مطلوب، صخره و بویژه باغات انبوه به عنوان قطب تولید گیلاس کشور و استقرار مکانی - فضایی ویژه (همجواری با کلانشهر تهران)، از قابلیت توریستی- اگرواکوتوریستی ویژه ای بر خوردار می باشند. نتایج این پژوهش که به منظور امکانسنجی توریستی– اگرواکوتوریستی محدوده مطالعاتی، با استفاده از مدل « SWOT » تهیه گردیده است، نشان دهنده این است که محدوده، دارای نقاط قوت داخلی و قابلیتهای بالقوه توریستی - اگروتوریستی بسیار بالایی است. بنابراین ضرورت اعمال استراتژیها و راهکارهای اساسی در جهت اولاً: تأکید بر نقاط قوت و بویژه جنبه اگرواکوتوریستی، با از بین بردن یا کاهش تهدید ها، موانع پیش روی توسعه گردشگری، و ثانیاً: استفاده از اصل مزیت نسبی و بهره گیری از عوامل بیرونی

[1]. نویسنده مسئول: تهران- تجریش- دانشگاه شهید بهشتی- دانشکده علوم زمین- گروه جغرافیا

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

بخصوص، مجاورت با کلانشهر تهران به عنوان فرصتی بهینه، در راستای پایداری سکونتگاههای روستایی منطقه تأکید دارد.

کلید واژگان: توریسم، اگرواکوتوریسم، توسعه روستایی، مدل SWOT ، لواسانات کوچک، باغات گیلاس

مقدمه و ضرورت تحقیق

گردشگری و گذران اوقات فراغت به شیوه ای جدید، پدیده ای پیامدی و همزمان جزء جدایی ناپذیر جامعه صنعتی و حلقه ای مهم در باز تولید آن است(مومنی ، ۱۳۸۶ ، ۱۵). امروزه با وجود ۷۵ درصد جمعیت فقیردر نواحی روستایی دنیا، بویژه کشورهای در حال توسعه، بیشترین مقاصد توریستی به خاطر دارا بودن (پارکهای ملی، مناطق جنگلی، کوهها، دریاچه ها مکانهای سنتی و.... عموماً متعلق به همین نواحی است(Jenny holland , Michael burian , ۲۰۰۳ , ۳). در حال حاضرحدود ۱۰ درصد از حجم نقدینگی اقتصاد جهان متعلق به توریسم و صنعت توریسم است و ۱۲ درصد از کل مخارج جهان از طریق درآمدهای توریستی تأمین می شود(منشی زاده ، ۱۳۸۴ ، ۲۶). تاکنون صنعت توریسم بیش از صد میلیون فرصت شغلی مستقیم ایجاد کرده و مبنای تحولات شگرف اقتصادی - اجتماعی در سراسر جهان قرار گرفته است(World Tourism Organization,۱۹۹۳:۱۸). طبق آمار این سازمان در سال ۲۰۰۵ حدود ۸۰۸ میلیون توریست در جهان جابجا شده‌اند که این خود باعث ایجاد درآمدی بالغ بر ۲۸۲ میلیارد دلار بوده است(World Tourism Organization ۲۰۰۷:۳۶). سازمان جهانی توریسم وابسته به سازمان ملل در تازه ترین گزارش خود اعلام کرده است، میزان مسافرتهای انجام شده در جهان تا سال ۲۰۲۰ به بیش از ۱/۶ میلیارد سفر خواهد رسید و صنعت توریسم جهان تا این سال با رشد و رونق چشمگیری روبرو خواهد شد. طبق برآورد سازمان جهانی توریسم حدود ۷۶/۷ میلیون شغل دردنیا در این صنعت به صورت مستقیم اشتغال دارند. چنانچه مشاغل غیر مستقیم اقتصادی نیز به آن‌ها اضافه گردد این مقدار به حدود ۲۳۴ میلیون (۸/۷٪ از کل مشاغل دنیا) خواهد رسید(UNWTO, ۲۰۰۹: ۱۹).

اگرواکوتوریسم یکی از شاخه های توریسم روستایی است که با اکو توریسم و ژئوتوریسم روابط و پیچیدگی تنگاتنگی دارد. این شاخه از توریسم شامل تمام فعالیتهای کشاورزی است که توأم با جاذبه های منحصر به فرد خود، جاذب شهرنشینان به مراکز و سکونتگاههای روستایی است و این امر منجر به اقامت توریست ها در روستا و آشتی انسان با طبیعت و چشم اندازهای

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

زیبای مزارع و فعالیتهای کشاورزی سکونتگاههای روستایی می شود(Caballos ,۱۹۹۶ , ۱۹۷). اگرواکوتوریسم روستایی اگر چه با یک سفر طبیعی[۱] همراه است می تواند معرف تمامی جاذبه های جنبی کشاورزی اعم از تنوع زیستی کشاورزی[۲]، فرهنگ و معیشت روستا، آداب و رسوم و... نیز باشد. اگرواکوتوریسم شکلی از جاذبه های توریستی است که، فرهنگ و شیوه معیشت روستا را به بازدید کنندگان و توریست ها عرضه می نماید (Zumbado, ۲۰۱۰،۱۹۶).

دهستان لواسانات کوچک به لحاظ موقعیت مکانی– فضایی ممتاز جغرافیایی، همجواری با جنگل و کوهستان، جاذبه های طبیعی، پوشش گیاهی، اقلیم مساعد و مطبوع، رودخانه ها و چشمه سارها و بویژه باغات انبوه و زیبای گیلاس همره با مراسم شکر گذاری و جشنواره های شکوفه و میوه از قابلیتهای توریستی– اگرواکوتوریستی بی نظیری در منطقه برخوردار است. در این پژوهش قابلیتها و محدودیتهای موجود توریسم- اگرواکوتوریسم امکانسنجی شده تا بتوان زمینه توسعه روستایی منطقه را فراهم نمود.

معرفی محدوده مورد مطالعه

دهستان لواسانات کوچک، یکی از دهستانهای بخش لواسانات و شهرستان شمیرانات، از مناطق کوهستانی و ییلاقی شمال شرقی شهر تهران محسوب می شود. این دهستان درموقعیت جغرافیایی ۳۵ درجه و ۵۲ دقیقه عرض جغرافیایی و ۵۱ درجه و ۴۷ دقیقه طول جغرافیایی و در دامنه سلسله کوههای البرز واقع شده است. لواسانات کوچک در ۲۵ کیلومتری و در ارتفاع ۱۶۰۰ متری سطح دریا واقع شده است. این دهستان بنا به سرشماری سازمان آمار ایران در سال ۱۳۸۵ دارای ۱۴روستای دارای جمعیتی حدود ۲۹۶۴ نفر(۸۵۷ خانوار) می باشد(شکل ۱).

مفهوم سازی و مبانی نظری

اوقات فراغت را با واژه فرانسوی Loisir و معادل انگلیسیLeisure مترادف دانسته و ریشه لاتین آن را Licere می دانند و دو بعد معنایی عمده؛ یکی آزادی انتخاب و دیگری اجازه داشتن برای برگزیدن را در بر دارد. اوقات فراغت مدت زمانی که انسان کار نمی کند تعریف می شود (پاپلی و سقایی ، ۱۳۸۵ ، ۱۳۴). اصطلاح توریسم از قرن ۱۹ میلادی معمول شد. در آن زمان

[۱]. Natural Travel
[۲]. Agro Biodiversity

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

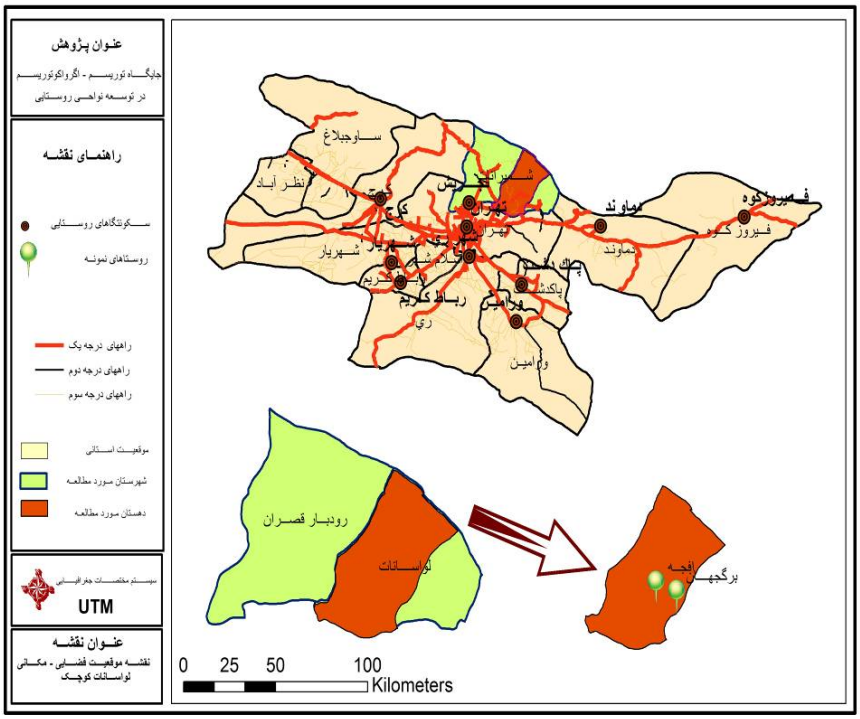

شکل (۱) نقشه موقعیت جغرافیایی شهرستان شمیرانات و لواسانات کوچک (مأخذ؛ سازمان نقشه برداری کشور ۱۳۹۰)

اشراف جوان فرانسوی می بایست برای تکمیل تحصیلات و کسب تجربه های لازم زندگی، اقدام به مسافرت کنند. این جوانان در آن زمان توریست نامیده می شدند و بعدها در فرانسه این اصطلاح در مورد کسانی بکار می رفت که برای سرگرمی و وقت گذرانی و گردش به فرانسه سفر می کردند(رضوانی ،۱۳۸۰، ۱۵). سازمان جهانگردی (WTO) گردشگری را در قالب بازدید کننده تعریف کرده است: بازدیدکنندگان کسانی هستند که به کشور دیگری غیر از کشور محلاقامت خود وارد می شوند و مقصودی غیر از آنچه درکشور خود دارند را پیگیری می نمایند. این گروه شامل جهانگردان و کسانی که به گشت های کوتاه تفریحی می روند نیز می گردد(منشی زاده ، ۱۳۷۶ ، ۱۲). توریسم شامل پدیده ها و روابط حاصل از تعامل توریست ها، عرضه کنندگان و فروشندگان محصولات توریستی، دولتها و جوامع میزبان در فرایند جذب و پذیرایی از توریست ها می باشد(Mcintosh,۱۹۹۵،۹). گردشگری یا « صنعت گردشگری » از سال ۱۹۵۰ میلادی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

دچار تحولات عظیمی شد که برخی آن را « انقلاب گردشگری » می دانند. این تحول منجر به بروز و بلوغ « گردشگری انبوه » شده است. در حال حاضر گردشگری فعالیتی قدرتمند و حرفه ای بزرگ در سطح جهان است، به نحوی که ابتدا قبل از نفت، آنگاه همردیف با آن و سپس بالاتر از آن قرار گرفته است(جعفری و پزام ، ۱۳۷۹ ، ۲۹). در این میان گردشگری روستایی فعالیتی چند وجهی است که در محیط خارج از شهرصورت می گیرد و به گردشگران ماهیت زندگی روستایی را نشان می دهد (قادری ، ۱۳۸۳ ، ۲۱). این گونه از گردشگری بیشتر در بین طبقات متوسط و بعد زمانی و فضایی کوتاه، که سفر به تفرجگاههای پیرامون شهری را بویژه در پایان هفته، امکان پذیر می نماید، روندی رو به گسترش یافته است(کدیور و سقایی ، ۱۳۸۶ ، ۱۱۲). در مورد توسعه گردشگری روستایی اگرواکوتوریسم روستایی دیدگاههای متفاوتی وجود دارد. بعضی آنرا بخشی از بازار گردشگری می شناسند و معتقدند می توان آنرا با شکل های دیگر بازار گردشگری، مانند گردشگری در آفتاب، گردشگری در کنار دریا،گردشگری در کنار سواحل ماسه ای مقایسه کرد. از جنبه دیگر ، گردشگری روستایی به عنوان فلسفه ای برای توسعه روستایی مطرح گردیده است که این جنبه دارای سه دیدگاه مهم است: از یک نگرش گردشگری را به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی که انعکاس دهنده ویژگی محیط روستایی است(Sharpley ,۱۹۹۷ ,۷-۸). در مواردی نیز گردشگری روستایی را به عنوان ابزار و سیاستی برای بازساخت اقتصاد روستایی می شناسند. (شکویی ، ۱۳۷۵ ،۲۱۳-۲۱۴ . از انواع گردشگری در نواحی روستایی می توان به اکوتوریسم، توریسم فرهنگی،توریسم دهکده، توریسم کشاورزی توریسم در مزرعه و... اشاره کرد. صنعت گردشگری روستایی را شامل گستره فراگیری از فعالیتها، خدمات و تسهیلات می دانندکه به وسیله روستاییان برای تفریح، استراحت، جذب و نگهداشت گردشگران در نواحی روستایی صورت می گیرد و می تواند توریسم کشاورزی، توریسم مزرعه، توریسم طبیعی، توریسم فرهنگی، توریسم سبز، توریسم جنگل و اکوتوریسم را نیز در برداشته باشد(محمودی نژاد و دیگران ، ۱۳۸۶ ، ۵۹). اکوتوریسم نیز کوتاه شده Ecological Tourism است که در ادبیات فارسی طبیعت گردی نام دارد و گرایشی نو و پدیده ای نسبتا تازه در صنعت جهانگردی است و بخشی از این صنعت را تشکیل می دهد. این گونه از جهانگردی فعالیتهای فراغتی انسان را بیشتر در طبیعت امکان پذیر می سازد و مبتنی بر مسافرتهای هدفمند همراه با دیدار و برگشتهای فرهنگی و معنوی از جاذبه های طبیعی و لذت جویی از پدیده های گوناگون آن است. اکوتوریسم دامنه گسترده ای دارد که از بازدید علمی تا یک بازدید اتفاقی در یک منطقه طبیعی به عنوان فعالیت آخر هفته یا بخش جنبی از یک مسافرت بلند مدت را شامل می شود.(رضوانی ، ۱۳۷۴ ، ۵۴). اگر چه منشأ اصطلاح اکوتوریسم به درستی مشخص نیست اما

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

عموماً ادبیات این اصطلاح بر گردشگری مسئولیت پذیرانه، بـه حـداقل رسـاندن اثـرات زیـست محیطی، احترام بـه فرهنـگ میزبـان، بـه حـداکثر رسـاندن منـافع محلـی و افـزودن رضـایت گردشگران تأکید دارد. اگرواکوتوریـسم[۱] یـا گردشـگری کـشاورزی و طبیعـت گـردی پیـشرفت چشمگیری در بسیاری از کشورهای توریستی دنیا داشته و عرصه های روستایی با تنوع زیـست محیطی وکشاورزی خود، با توجـه بـه توسـعه شهرنـشینی، بهبـود سیـستمهای حمـل و نقـل، ارتباطات وافزایش اوقات فراغـت پیوسـته سـهم بـسزایی در توسـعه صـنعت توریـسم بـه خـود اختصاص مـی دهنـد(Caballos ,۱۹۹۶ , ۱۹۷). اصـطلاح اگـرو- اکوتوریـسم [۲] نخـستین بـار در کاستاریکا در سال ۱۹۹۴مورد استفاده قرار می گیرد و آن را به طور کلی معـادل اگروتوریـسم[۳] می گیرند و تنها تأکیدی که بر این شیوه از گردشگری می شـود در نظـر داشـتن جنبـه هـای زیست محیطی است(Zumbado, ۲۰۱۰،۱۹۶). اگرواکوتوریسم واژه ای است برگرفته از اکوتوریـسم و اگروتوریسم بنابر این، مد نظر گرفتن هـر دو مفهـوم مـورد تأکیـد اسـت. اگرواکوتوریـسم یـا اکوتوریسم کشاورزی به عنوان شاخه ای از توریسم روستایی در کنار سایر جاذبه های توریستی امروزه توانسته است زمینه اشتغال محلی، منطقه ای و توسعه برخی از سکونتگاههای روسـتایی را فراهم آورد. با این وجود، در راستای توسعه پایدار گردشگری ظرفیت پذیری اهمیـت بنیـادی دارد. در این مفهوم به استفاده حداکثر از هر مکان بدون گذاشتن اثرات منفی بر منابع، اقتـصاد و فرهنگ محل اشاره دارد(Mclntyre ,۱۹۹۳ ,۲۳). و نیز برای دستیابی به توسعه پایدار گردشـگری قانون گذاران، برنامه ریزان و مدیران باید قادر به تعریف این مـرز و سـنجش آن باشـند. عوامـل دخیل در تعیین آستانه ظرفیت پذیری عبارتند از: الف) عوامل فیزیکی، بویژه منابع طبیعی، فضا و تـسهیلات، ب) عوامـل بـوم شـناختی، بـویژه گیاهـان و جـانوران موجـود در یـک منطقـه و اکوسیستم، ج) عوامل اجتماعی، از دو منظـر میزبـان و بـاز دیدکننـدگان و افـزایش تجربـه بـه گردشگر(Trevor , ۱۹۹۳ , p : ۳).

روش تحقیق

در این پژوهش روش تحقیق از نوع ترکیبـی(توصـیفی – تحلیلـی)اسـت. بـدین منظـوردر مرحله نخست اطلاعات لازم از مراکز و منابع آماری گـردآوری و درمرحلـه میـدانی نیـز ضـمن مشاهده، مصاحبه با افراد محلی، با استفاده از فرمول کوکران تعداد(۸۰) پرسشنامه خـانوار در ۲

۵.Agro-eco-tourism
۶.Agro – EcoTourism
۷.Agroeco-Tourism

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

روستای (افجه و برگجهان)؛ و تعداد (۷۰) پرسشنامه گردشگران، به عنوان نمونه آماری پـژوهش در نظر گرفته شده است. در نهایت با استخراج آمارهای دریافتی، فهرسـتی از عوامـل داخلـی و خارجی توسعه توریستی– اگرواکوتوریستی محدوده گردآوری، و به منظور تجزیه و تحلیل، ارائه راهکارها و پیشنهادات تحقیق نیز، از مدل تحلیلی« SWOT » و همچنین از نرم افـزار Arc GIS جهت تهیه و ترسیم نقشه های موقعیـت، دسترسـیهای منطقـه و مکانیـابی روسـتاهای هدف، نیز بهره گیری شده است.

مدل SWOT؛ بررسی و اولویت بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت وتهدیدها

چگونگی تحلیل یافته های پژوهش یکی از مراحل اصلی تحقیق می باشد. جهـت ایـن کـار روشهای مختلفی متناسب با نوع موضوع و یافته های تحقیق می توان یافت. در ایـن مطالعـه از روش تجزیه و تحلیل « SWOT » استفاده شده است. این روش از ۴ کلمه کلیدی به نام های « نقاط قوت[۱] »، « نقاط ضعف [۲]»،« فرصتها[۳] » و « تهدیدها[۴] » تشکیل شده است. هدف اسـتفاده از این روش در برنامه ریزی توریـسم آن اسـت کـه نـشان داده شـود سیـستم برنامـه ریـزی و مدیریتی حال حاضر و وضعیت موجود چگونه است و کدام مسیر را در آینده بایـد پیمـود. ایـن روش جهت تنظیم اهداف سیاسی، تنظیم راهبردهـای مخـصوص صـنعت توریـسم روسـتایی و کشاورزی بسیار مفید و کاربردی است. عمده ترین کاربرد این روش در بررسی وضعیت موجـود است که در این روش ابتدا با تهیه ماتریسی از ۴ پارامتر ذکر شده و سپس ضـریب اهمیـت هـر پارامتر و سنجش امتیازات آنها به تحلیل امکان سنجی توریستی– اگرواکوتوریستی منطقه اقدام می شود. اولویت بندی، امتیاز دهی و نهایتاً وزن دهی عوامل ۴ گانه مذکور بر اسـاس اطلاعـات پرسشنامه ای وسایر تحقیقات اسنادی– میدانی می باشد. در جدول (۱) مجموعـه ایـن عوامـل (درونی و بیرونی) مورد توجه و بررسی قرار گرفته است.

همانگونه که در جدول (۱و۲) مشاهده می شود، در سکونتگاههای روسـتایی محـدوده مـورد مطالعه؛ ۱۴ نقطه قوت در مقابل۱۴ نقطه ضعف به عنوان عوامل درونـی و تعـداد۱۴ فرصـت در مقابل ۱۲ تهدید به عنوان عوامل خارجی قابـل توجـه و بررسـی مـی باشـند. بـدین ترتیـب در

[۱] - Strengths
[۲]- Weakness
[۳] - Opportunities
[۴] - Threats

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

مجموع می توان گفت تعداد ۲۸ به عنوان نقطه قوت و ضعف درونی و تعداد ۲۶ فرصت و تهدید خارجی در روند توسعه توریستی– اگرواکوتوریستی منطقه قرار دارند.

جدول (۱) اولویت بندی، عوامل داخلی به منظور تشخیص نقاط ضعف و قوت درونی توسعه توریستی - اگرواکوتوریستی لواسانات کوچک

	عوامل درونی و داخلی سیستم SWOT	رتبه	وزن نسبی	امتیاز نهایی	اولویت بندی نهایی
نقاط قوت (با رتبه ۲,۱ تا ۴)	S۱ = منحصر به فرد بودن جاذبه های اگرو اکوتوریستی	۴	۰,۰۴	۰,۱۶	اولویت اول
	S۲= وجود میوه های گرمسیری و سردسیری منطقه	۴	۰,۰۴	۰,۱۶	اولویت اول
	S۳ = همجواری با بزرگترین کلانشهر توریست فرست کشور	۴	۰,۰۴	۰,۱۶	اولویت اول
	S۴ = دسترسی مناسب و سریع به جاذبه ها	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	S۵ = ایجاد مکانهای دارای پتانسیل سرمایه گذاری و توان بالقوه برنامه پذیری توریستی – اگرواکوتوریستی	۴	۰,۰۴	۰,۱۶	اولویت اول
	S۶ = آب و هوای معتدل و مرطوب در فصول گرم سال	۴	۰,۰۴	۰,۱۶	اولویت اول
	S۶ = بالابودن روحیه گرم ومهمان نوازی منطقه	۴	۰,۰۴	۰,۱۶	اولویت اول
	S۷ = داشتن محیط آرام و بی سرو صدا	۴	۰,۰۴	۰,۱۶	اولویت اول
	S۸ = وجود کوچه باغهای بی نظیر و چشم اندازهای باغی	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	S۹ = سواحل رودخانه ای مطبوع و مساعد و سد در منطقه	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	S۱۰ = وجود آبشارها و چشمه ها در منطقه و وضعیت اکولوژیکی ویژه	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	S۱۱ = وجود قلعه ها و غارها در منطقه	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	S۱۲ = افزایش قیمت محصولا ت کشاورزی و باغداری	۴	۰,۰۴	۰,۱۶	اولویت اول
	S۱۳ = مراسمات ویژه شکر گذاریها شکوفه و میوه	۳	۰,۰۲	۰,۰۶	اولویت سوم
	S۱۴ = تولیدات لبنی در منطقه	۳	۰,۰۱	۰,۰۳	اولویت سوم
نقاط ضعف (با رتبه ۱ تا ۲)	W۱ = عدم تسهیلات و تجهیزات مناسب تورستی در منطقه	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	W۲ =عدم توجه به گسترش تأسیسات تفریحی - ورزشی	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	W۳ =عدم توجه به توریسم به عنوان محرک توسعه روستایی	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	W۴ =سرمایه گذاری محدود بومی و غیر بومی در منطقه	۱,۵	۰,۰۳	۰,۰۴۵	اولویت دوم
	W۵= عدم صنایع مرتبط با کشاورزی در منطقه	۱,۵	۰,۰۳	۰,۰۴۵	اولویت دوم
	W۶ =عدم مشارکت بخش خصوصی در صنعت توریستی منطقه	۱,۵	۰,۰۳	۰,۰۴۵	اولویت دوم
	W۷ =عدم مدیریت گردشگری در منطقه	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	W۸ = تمایل زندگی جوانان در کلانشهر تهران	۱	۰,۰۲	۰,۰۲	اولویت سوم
	W۹= مهاجرت روستاییان منطقه به کلانشهرتهران	۱	۰,۰۲	۰,۰۲	اولویت سوم
	W۱۰ =کمبود نیروی انسانی ماهر در صنعت توریسم و اگروتوریسم	۱	۰,۰۲	۰,۰۲	اولویت سوم
	W۱۱ =عدم برنامه ریزی مناسب توریستی مدیران محلی	۲	۰,۰۳	۰,۰۶	اولویت دوم
	W۱۲=عدم اطلاعات درست از تعداد گردشگران منطقه	۱	۰,۰۲	۰,۰۲	اولویت سوم
	W۱۳= فصلی بودن گردشگری	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	W۱۴ = آب و هوای سرد و خشک در فصول پاییز و زمستان	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	مجموع		۱	۲,۷۷	

مأخذ؛ پرسشنامه گردشگران، اهالی روستا، مشاهدات و مصاحبه با اهالی ۱۳۹۰

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

جدول (۲) اولویت بندی، عوامل بیرونی به منظور تشخیص فرصتها و تهدیدهای توسعه توریستی - اگرواکوتوریستی لواسانات کوچک

	عوامل بیرونی و خارجی سیستمSWOT	رتبه	وزن نسبی	امتیاز نهایی	اولویت بندی نهایی
فرصتها(رتبه ۲,۱ تا ۴)	O۱ =افزایش توان اقتصادی شهرستان شمیرانات و شهرهای مجاور	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	O۲= جلب مشارکت و سرمایه بخش خصوصی و توانایی بالقوه جذب سرمایه گذاری	۴	۰,۰۵	۰,۲	اولویت اول
	O۳=امکان استفاده از منابع و سرمایه های محلی	۴	۰,۰۵	۰,۲	اولویت اول
	O۴=مسافت متوسط منطقه با کمتر از ۳۰ کیلومتر تا کلانشهر تهران	۴	۰,۰۵	۰,۲	اولویت اول
	O۵=مجاورت با کلانشهر تهران به عنوان کانون توریست فرستی کشور	۴	۰,۰۵	۰,۲	اولویت اول
	O۶=وجود جاذبه ههای کشاورزی و باغی	۴	۰,۰۵	۰,۲	اولویت اول
	O۷=بالا بردن روحیه اگاهی و مشارکت واقعی روستایی	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	O۸=توان بالقوه نگهداشت جمعیت گردشگر	۳	۰,۰۲	۰,۰۶	اولویت سوم
	O۹=امکان استفاده از جمعیت جوان با تحصیلات عالی در صنعت گردشگری	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	O۱۰=هزینه با صرفه	۳	۰,۰۲	۰,۰۶	اولویت سوم
	O۱۱=داشتن زبان و گویش فارس جهت تعامل بهتر با گردشگران داخلی	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	O۱۲=استفاده از نهادهای غیر رسمی NGO ها در این صنعت	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	O۱۳=تلاش در جهت مشارکت شوراها و نهادهای محلی در این صنعت	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
	O۱۴=امکان افزایش انگیزه گردشگران خارج از استان و خارج از کشور	۳,۵	۰,۰۳	۰,۱۰۵	اولویت دوم
تهدیدها(رتبه ۱ تا ۲)	T۱=خروج نیروی کار جوان و تحصیل کرده از منطقه	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	T۲=عدم انگیزه بانکها و موسسات اعتباری در گردشگری	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	T۳=مهاجرت برخی از روستاییان به کلانشهر تهران	۱,۵	۰,۰۳	۰,۰۴۵	اولویت دوم
	T۴=کیفیت پایین خدمات حمل و نقل بخصوص حمل و نقل پر سرعت ریلی	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	T۵=تخریب محیط زیست و بهره برداریهای غیر عقلایی	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	T۶=تخریب و نوسازی ساختمانها و تغییر هویت بافت قدیمی روستا	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	T۷=عدم نظارت مناسب زیست محیطی در منطقه	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	T۸=ضعف ساختار تأسیسات و تجهیزات متناسب گردشگری	۲	۰,۰۵	۰,۱	اولویت اول
	T۹=عدم توجه کافی مسئولین امر گردشگری روستایی و کشاورزی تهران	۱,۵	۰,۰۳	۰,۰۴۵	اولویت دوم
	T۱۰=عدم ایده پردازی در راستای جذب گردشگری روستایی و کشاورزی در منطقه	۱,۵	۰,۰۳	۰,۰۴۵	اولویت دوم
	T۱۱=عدم صنایع اشتغال زا در منطقه	۱,۵	۰,۰۳	۰,۰۴۵	اولویت دوم
	T۱۲=از بین رفتن فرهنگ و سنت بومی	۱,۵	۰,۰۳	۰,۰۴۵	اولویت دوم
	مجموع		۱	۲,۷۸	

مأخذ: پرسشنامه گردشگران، اهالی روستا، مشاهدات و مصاحبه با اهالی ۱۳۹۰

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

شکل (۲) ماتریس نمره نهایی ارزیابی عوامل داخلی و خارجی(مأخذ؛ نگارندگان ۱۳۹۰)

جدول (۳) ماتریس مقایسه ای SWOT و استخراج استراتژیهای ۴چهار گانه

ماتریس مقایسه ای SWOT و استخراج استراتژیهای ۴چهار گانه			
راهبردهای SO	راهبردهای WO	راهبردهای ST	راهبردهای WT
• S۱,S۹,S۷,O۶	• W۱,W۲,W۳,O۲,O۳	• S۲,S۵,T۱,T۳	• W۱,W۲,T۴,T۸
• S۳,S۴,O۴,O۵	• W۴,W۱۰,O۲,O۷,O۹	• S۱,T۵,T۶,T۷	• W۳,W۴,T۹
• S۲,O۱,O۲,O۳	• W۱۳,O۱۴	• S۱,T۴,T۸	• W۸,W۹,T۱,T۳
• S۵,O۹,O۱۲,O۱۳,O۱۴		• S۲,T۱۰,T۱۱	• W۷,W۱۲,T۵,T۶,T۷
• S۷,S۹,O۷,O۱۱		• S۲,S۷,T۲,T۹	

مأخذ ؛ مطالعات میدانی و پرسشنامه ای نگارندگان از وضعیت توریستی – اگرواکوتوریستی لواسانات کوچک ۱۳۹۰

استراتژی ها و راهبردهای۴ گانه SWOT

منطق رویکرد مدل SWOT این است که استراتژی اثر بخش باید قوت ها و فرصت ها را بـه حداکثر و ضعف ها و تهدیدها را به حداقل برساند. ارائه تحلیل راهبردی برای انتخاب اسـتراتژی توسـعه روسـتایی در سیـستم DDS (Decision Support System)، همـراه بـا برقـراری یـک سیستم پشتیبانی تصمیم سازی راهبردی در سطح ملی از اهداف اساسی این مدل اسـت. و نیـز هدف محوری مدل تبیین و تدوین استراتژی توسعه پایدار روستایی، کشاورزی، توسعه اقتصادی و در نهایت توسعه ملی است(رحمانی و دیگران ، ۱۳۸۶ ، ۱۷). از جمله مهمترین راهکارهایی که بـا توجه به مطالعات انجام شده بر مبنای تحلیل مدل مذکور در امـر تقویـت و توسـعه توریـستی- اگرواکوتوریستی این دهستان قابل ارائه می باشد به شرح ذیل قابل ارائه می باشند:

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

- **راهبردهای تهاجمی/ رقابتی** « SO »؛ (تأکید بر قوت درونی و بهره گیری از فرصتهای بیرونی:

۱- با توجه به منحصر به فرد بودن جاذبه های کشاورزی و اگرو اکوتوریستم[۱] بودن منطقه بخصوص جاذبه های باغات گیلاس به عنوان اساسی ترین قوت درونی در این استراتژی تأکید بر توسعه اگرواکوتوریستی و گردشگری طبیعی[۲] منطقه بسیار ضروری است.

۲- موقعیت فضایی– مکانی ویژه و استقرار فضایی دهستان لواسانات کوچک در حوزه کلانشهر تهران به عنوان قطب فرستنده توریستی کشور یکی دیگر از نقاط قوت درونی منطقه می باشد که این امر درکنار فرصتها و پارامترهای همچون دسترسی سریع و مسافت نزدیک با تهران ضرورت برنامه ریزی توسعه توریستی– اگرواکوتوریستی منطقه را دو چندان نموده است.

۳- سرمایه گذاری در راستای توسعه توریسم– اگرواکوتوریسم لوسانات با تأکید بر جاذبه های طبیعی و انسانی منطقه می تواند فرصتهای شغلی متنوعی برای مردم بومی و غیر بومی بخصوص قشر تحصیل کرده روستایی منطقه ایجاد نماید.

۴- روحیه مهمان نوازی، آگاهی و مشارکت واقعی مردم روستایی لواسانات درکنار فارسی زبان بودن آنها از مهمترین نقاط قوت توسعه صنعت توریسم و ایجاد تعامل بسیار نزدیک با توریست ها کلانشهر تهران که از زبانهای متفاوتی ممکن است به منطقه سفر کنند می باشد.

۵- با تأکید بر مکانهای دارای پتانسیل سرمایه گذاری و توان های توریستی– اگرواکوتوریستی منطقه فرصت بسیار مناسبی برای جذب مشارکت های دولتی و غیر دولتی از یکسو و جذب سرمایه و منابع محلی جهت جلوگیری از خروج این منابع از منطقه و جذب سرمایه های خارج از منطقه اقدامی است بسیار اساسی و ضروری.

۶- وجود جذابیت های اگرواکوتوریستی عرصه های روستایی لواسانات در کنار فرهنگ بومی بخصوص برگذاری جشن های شکوفه و میوه ، سپاسگذاری ها ، تولیدات و غذاهای محلی و... می تواند جذابیت های توریستی منطقه را دو چندان نماید. این امر از یکسو نیازمند فرهنگ سازی توسعه و تنوع سازی توریسم محلی به بومیان در راستای توسعه توریسم پایدار و از سویی نیازمند اطلاع رسانی دقیق و تبلیغات توریستی مناسب به بازار توریسم می باشد.

- **راهبردهای محافظه کارانه با جنبه بازنگری « WO»**؛(تأکید بر نقاط ضعف درونی و بهره گیری از فرصتهای بیرونی):

---

[۱] . Agro-eco-tourism

[۲] .Natural Tourism

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

۱-فصلی بودن توریسم به خاطر سرمای شدید بخصوص زمستان به عنوان نقطه ضعف توریسم منطقه تأکید بر گسترش تفریحات و ورزشهای زمستانی و پرکردن خلاء توریستی در فصول سرما به عنوان فرصتی اساسی در راستای پایداری این صنعت بسیار ضروری است.

۲-عدم وجود تسهیلات و تجهیزات مناسب اقامتی و تفریحی منطقه به عنوان نقطه ضعف این صنعت می طلبد از یکسو، در راستای بکارگیری و جذب سرمایه ها و منابع دولتی و غیر دولتی و بخصوص منابع بومی و از سوی دیگر برای جلوگیری از خروج این سرمایه ها به خارج از منطقه در راستای توسعه این صنعت واشاعه فرهنگ سرمایه گذاری توریستی اقدام گردد.

۳-جهت جلوگیری از مهاجرتهای بی رویه بومیان به کلانشهر تهران و بخصوص بهره گیری از قشر تحصیل کرده می توان با توسعه و تنوع صنعت توریستی– اگرواکوتوریستی منطقه زمینه مشارکت و اشتغال پایدار را فراهم نمود که البته این امر به عنایت ویژه برنامه ریزان ناحیه ای و محلی به توسعه صنعت توریسم و میزان ادراکی که از این صنعت به عنوان محرک توسعه روستایی دارند بستگی دارد.

- **راهبردهای تنوع« ST »**؛ (تأکید بر نقاط قوت درونی و تهدید های بیرونی):

۱-اگر چه جاذبه های توریستی– اگرواکوتوریستی روستایی منطقه مهمترین تأکیدی است که در راستای توسعه توریسم درمنطقه مد نظر است اما مهمترین تهدیدی که می تواند نگران کننده باشد مد نظر قرار ندادن و عدم برنامه ریزی در راستای کاهش معضلات و مشکلات زیست محیطی منطقه است. تغییر در بافت مسکونی روستاهای افجه و برگ جهان نمونه ای از این تخریب محیطی است که در سالهای اخیر بافت سنتی مساکن روستایی را دگرگون نموده است و یا ساخت بعضی از کاربریهای ناسازگار بدون توجه به حفظ بافت سنتی روستایی می تواند از جذابیتهای اکوتوریستی کاهش دهد.

۲-تأکید بر جنبه اگرواکوتوریستی روستایی لواسانات در کنار سایر جاذبه های دیگر و در راستای توسعه پایدار توریسم نیازمند تنوع کارکردها و محصولات توریستی است تا از طرفی فشار های زیست محیطی بر این صنعت را کاسته و از طرفی دیگر تهدیدات محیطی را به فرصتی برای بهره گیری اصولی از منابع و تنوع سازی مشاغل تبدیل نماید.

۳-از جمله عمده ترین عوامل موثر در توسعه و ترقی صنعت توریسم در هر منطقه، استفاده از وسایل حمل و نقل مناسب است به طوریکه آن را « قلب توریسم » خوانده اند (داس ویل ، ۱۳۷۹ ، ۵۲). در شرایط خاص هزینه حمل و نقل، بزرگترین بخش هزینه سفر را تشکیل می دهد. سامانه حمل و نقل عموما با استفاده از ۴ نوع سامانه حمل و نقل ریلی یا راه آهن ، جاده

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

ای ، راههای آبی و هوایی صورت می گیرد که هر یک از سامانه ها ویژگی هـای خـاص خـود را دارد. و از نظر حمل و نقل ریلی امروزه اغلب مسافران سراسر جهان، مسافرت با ترن را بـه علـت میزان سهولت و امنیت بالای آن ترجیح می دهند (الوانی و دهدشـتی ، ۱۳۷۳ ، ۴۰). بنـابر ایـن بـا وجود نزدیکی منطقه به کلانشهر تهران توسعه و توجه به حمل و نقل ریلی، توسعه تله کـابین و حتی توجه به حمل و نقل کالسکه ای بخـصوص در بـین مـزارع و باغـات در راسـتای جـذابیت بیشتر منطقه ضروری است.

- **راهبرد های تدافعی** « WT»؛ (تأکید بر نقاط ضعف درونی و تهدید های بیرونی و نهایتا رفع آسیب ها):

۱- با توجه به اگرو اکوتوریسم بودن منطقه باید توجه داشت که نامساعد بودن شرایط جـوی در فصول سرد سال به عنوان یکی از نقاط ضعف توریسم می تواند تهدیدی جدی برای از رونـق افتادن و عدم توجه جهانگرد در این فصول به منطقـه باشـد. در ایـن زمینـه مهمتـرین راهکـار تدافعی می تواند سرمایه گذاری در راسـتای گـسترش تفریحـات و ورزشـهای زمـستانی ماننـد اسکی، اسکیت، کوهنوردی، برف نوردی و یخ نوردی و... در سطوح منطقه ای، ملی و حتی بـین المللی، البته متناسب با ظرفیتها و محدودیتهای محیطی منطقه باشد.

۲- عدم توجه به صنایع و فرآورده های وابسته به کشاورزی و باغات در منطقه به عنوان نقطه ضعفی در عرصه کشاورزی منطقه می تواند تهدیدی برای خروج سرمایه و منابع انسانی و مـالی از منطقه باشد. در این میان ضرورت توجه به موسسات خصوصی و دولتی مانند بانکها و سرمایه گذاری در این بخش می تواند زمینه ساز پایداری اقتصاد روستایی و توسعه گردشگری باشد.

نتیجه گیری نهایی و پیشنهادات

توریسم و بویژه اگرواکوتوریسم روستایی لواسانات کوچک واقع در حوزه کلانـشهری تهـران با دارا بودن بخش عظیمی از چشم اندازهای طبیعی منطقه، زیبایی شناختی، تاریخی، فرهنگی، و بخصوص پتانسیل منحصر به فرد اگرو توریستی منطقـه ناشـی از وسـعت بـسیار زیـاد باغـات گیلاس، در دهه های اخیر مورد توجه شهرنشینان کلانشهر تهران و حتی توریست های خارجی نیز بوده است. در این میان توسعه و پیشرفت این صنعت بـه عنـوان محـرک توسـعه روسـتایی منطقه نیازمند بررسی توانمندیها و محدودیتها و ارزیابی و سطح بندی این دو پارامتر موثر مـی باشد. شناسایی و ارزیابی موانع و محدودیتها و از طرفی پتانسیل سنجی منطقه باعث می گـردد مدیریت منطقه ای و محلی نیز به عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه توریـسم روسـتایی تحـت

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

شعاع قرار گرفته و مدیران نیز می توانند درک بهتر و صحیح تری از چگونگی برخـورد محیطـی منطقه داشته باشند.

جدول (۴) جایگاه ، اهداف ، محورها و چشم انداز توسعه توریستی – اگرو اکوتوریستی شمیرانات

محورهای توسعه توریستی - اگرواکوتوریستی دهستان لواسانات کوچک	
اهداف چشم انداز	• شناخت و جایگاه توریسم– اگرواکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی لواسانات • شناخت و جایگاه این صنعت در ایجاد فرصتهای شغلی و درآمد سکونتگاههای روستایی لواسانات • ارائه راهکارها و پیشنهاداتی در راستای توسعه روستایی بر مبنای توریستی - اگرواکوتوریسم بودن لواسانات
راهبردهای اساسی توسعه توریستی – اگرواکوتوریستی	• راهبردهای تهاجمی / رقابتی « SO »؛ (تأکید بر قوت درونی و بهره گیری از فرصتهای بیرونی • راهبردهای محافظه کارانه با جنبه بازنگری « WO»؛ (تأکید بر نقاط ضعف درونی و و بهره گیری از فرصتهای بیرونی) • راهبردهای تنوع « ST »؛ (تأکید بر نقاط قوت درونی و تهدید های بیرونی) • راهبرد های تدافعی « WT»؛ (تأکید بر نقاط ضعف درونی و تهدید های بیرونی و نهایتا رفع آسیب ها)
جشم انداز مطلوب منطقه	• ارتقاء جایگاه فعلی منطقه متناسب با ساختارها و کارکردهای توریستی – اگرواکوتوریستی • توسعه و تنوع عملکردهای توریستی - اگرواکوتوریستی • توسعه پایدار روستایی با تأکید بر توریستی – اگرواکوتورسیت بودن منطقه

مأخذ؛ نگارندگان، ۱۳۹۰

به طور کلی با مورد بررسی قرار دادن مهمترین نقاط قوت – ضعف ، فرصت ها و تهدیـدهای موجود می توان اهداف، راهبردها و چشم انداز مطلوب منطقه را ترسیم نمود(جدول شماره ۴). در این میان از جملـه نیازهـای اساسـی توسـعه و پیـشبرد صـنعت توریـسم و اگرواکوتوریـسم روستایی لواسانات کوچک در موارد ذیـل خلاصـه و بـه صـورت پیـشنهادات و راهکارهـای ایـن پژوهش عنوان میگردند:

۱. توسعه تأسیسات اقامتی و پذیرایی(احداث هتل ها، متل ها و مراکز پذیرایی در منطقه).
۲. شناسایی محدودیتها و شناخت نقاط ضعف و قوت زیر ساختهای توریستی منطقه.
۳. افزایش اعتبارات بخش توریسم و مشارکت بخش خصوصی در این صنعت.
۴. آموزش در راستای رفع موانع فرهنگی.
۵. توسعه حمل و نقل و شبکه راهها (بخـصوص توسـعه حمـل و نقـل ریلـی و حمـل و نقـل چاپـاری در مسیرهای گردشگری).
۶. ایجاد بانک اطلاعات توریستی- اگرواکوتوریستی.
۷. احیاء، حفاظت، نگهداری از جاذبه های توریستی(طبیعی و انسانی).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

۸. شناسایی روستاهای با قابلیت بالای توریستی– اگرواکوتوریستی.
۹. انتشار دائم بروشورها و پوسترها و انتشار مقالات و کتب توریستی در راستای شناساندن قابلیتها به توریست های داخلی و خارجی منطقه.
۱۰. تهیه نقشه های توریستی – اگرواکوتوریستی منطقه.
۱۱. محوطه سازی و ایجاد فعالیتهای توریستی رودخانه ای در اطراف رودخانه ها.
۱۲. برگزاری جشنواره های منطقه ای و پخش رسانه ای قابلیتهای منطقه.
۱۳. آموزش بومیان در زمینه برخورد مناسب بویژه در زمینه توریست های خارجی.
۱۴. افزایش و سهولت در دسترسیها و راههای ارتباطی منطقه با وجود نزدیکی به کلانشهر تهران.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «تأثیر اکوتوریسم بر توسعه روستایی حوزه کلانشهرها؛ مورد:بخش لواسانات» در دانشگاه شهید بهشتی می باشد. از معاونت پژوهشی دانشگاه شهید بهشتی که امکان انجام این تحقیق را فراهم نموده است تشکر می نماییم.

منابع و مآخذ

۱. الوانی، مهدی، دهدشتی، شاهرخ(۱۳۷۳) **اصول و مبانی جهانگردی** ، انتشارات بنیاد مستضعفان.
۲. پاپلی، محمد حسین، سقایی، مهدی (۱۳۸۵) **گردشگری (ماهیت و مفهوم)**، سمت.
۳. جعفری، جعفر، پیام، آبراهام (۱۳۷۹) **مدیریت جهانگردی**، ترجمه مرتضی احمدی، تهران، مرکز تحقیقات و مطالعات سیاحتی، بی تا.
۴. داس ویل، راجرز (۱۳۷۹) **مدیریت جهانگردی ، مبانی ، راهبردها و آثار**، دفتر پژوهشهای فرهنگی.
۵. رضوانی، علی اصغر(۱۳۷۴) **جغرافیا و صنعت توریسم**، تهران، انتشارات پیام نور.
۶. رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۰) **اکوتوریسم و نقش آن در حفاظت محیط زیست**، مجله اطلاعات سیاسی – اقتصادی، شماره ۱۷۳ و ۱۴۷.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

۷. رحمانی، بیژن، رزمی، جواد (۱۳۸۶) **کشاورزی و استراتژی توسعه اقتصادی در برنامه ریزی ملی کشور با استفاده از مدل AHP و مدل تجزیه و تحلیلSWOT** ، فصلنامه جغرافیا ، شماره دوم.

۸. شکویی، حسین (۱۳۷۵) **مقدمه ای بر جغرافیای جهانگردی**، موسسه تحقیقات اجتماعی، شماره ۱۵.

۹. قادری، زاهد(۱۳۸۳) **اصول برنامه ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی**، سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور، تهران.

۱۰. کدیور، علی اصغر و سقایی، مهدی (۱۳۸۶) **ساماندهی گردشگری در تفرجگاههای پیرامون شهری**؛ فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۸۳.

۱۱. منشی زاده، رحمت الله (۱۳۸۴) **اندر مقوله گردشگری**، انتشارات مسعی.

۱۲. منشی زاده، رحمت الله(۱۳۷۶) جهانگردی، انتشارات مسعی.

۱۳. محمودی نژاد، هادی، پور جعفر، محمد رضا(۱۳۸۶) **بررسی جایگاه برنامه ریزی توریسم در توسعه پایدار روستایی**، فصلنامه مسکن و انقلاب، تهران.

۱۴. مومنی، مصطفی (۱۳۸۶) **بحثی در شهرنشینی و جغرافیای اوقات فراغت و گردشگری، توسعه شهرنشینی و صنعت گردشگری در ایران**(از مفهوم تا راهکار)، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، چاپ اول، تهران.

Ceballos-Lascurain, H. (۱۹۹۶) ***Tourism, Ecotourism, and Protected Areas. IUCN–The World Conservation Union, Protected Areas Programme***. Gland & Cambridge. ۳۰۱ p.

Félix Zumbado-Morales(۲۰۱۰) ***Agrotourism and Agro-Ecotourism in Costa Rica***, e-Review of Tourism Research (eRTR), Vol. ۸, No. ۶.

Jenny holland, Michael burian (۲۰۰۳) ***Turism in poor rural areas***; diversifying the product and expanding the benefits in rural Uganda and the Czech Republic.

Mcintosh,Robert.W,Goeldner,Charles Rand Ritchie,R.Brent.(۱۹۹۵) ***Tourism, Principles , practices , Philiosophies***, United States Of merica : John WILEY & SONS , Inc.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

Mclntyre, George (۱۹۹۳) ***Sustainable Tourism Development: Guide for local planners, Spain***, World Tourism Organization (WTO).

Sharpley, Richard, and Sharpley Julia (۱۹۹۷) ***Rural Tourism***: An Introduction, I.T.P., London, pp: ۷-۸, ۱۷-۱۸, ۲۲-۳۰, ۶۰-۶۱.

Trevor Atherton(۱۹۹۳) ***Measuring Sustainable Tourism Development :problems and achievement.in round table on planning for sustainable tourism development,to the general assembly***,bail,Indonesia,۳۰ septamber,۹ october۱۹۹۳ (madrid , WTO).

World Tourism Organization (۲۰۰۷) ***National and Regional Tourism Planning: Methodology and Case Studies***. London: Routledge.

World Tourism Organization (۱۹۹۳) ***Tourism to the Year۲۰۰۰: Qualitative Aspects Affecting Global Tourism Growth- A Discussion Paper.***

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]